

ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ СФОРМОВАНOSTІ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ

Мариновська Оксана Яківна, завідувачка кафедри
менеджменту та освітніх інновацій
Івано-Франківського обласного ІППО,
докторка педагогічних наук, професорка

Анотація. У статті розкрито зміст поняття «компетентність» та відповідні критерії, показники, рівні сформованості даної якості, запропоновано діагностичний інструментарій, що реалізує концептуальну ідею І.Д.Беха практичної вмілості.

Ключові слова: компетентність, практична вмілість, діагностичний інструментарій.

Вступ. Проблема визначення рівня сформованості ключових компетентностей учнів є актуальною, бо, реалізуючи на практиці компетентнісний підхід, треба вибудовувати навчальний процес на діагностичній основі. Організація такої роботи вчителем є доволі трудомістким та енергозатратним процесом, якщо використовувати спеціально розроблений інструментарій щодо визначення сформованості конкретної компетентності, зокрема, екологічної, громадянської тощо. Поширеною є практика визначення сформованості спільних вмінь, що є наскрізними для ключових компетентностей. Зроблено спробу розробити діагностичний інструментарій визначення рівня сформованості компетентності як інтегрованої особистісної якості учня, динамічної за суттю, на дидактичній основі.

Мета дослідження. Розробити діагностичний інструментарій визначення рівня сформованості ключових компетентностей учня.

Матеріали і методи дослідження. Для досягнення мети було використано теоретичні методи (аналізу та синтезу, абстрагування, узагальнення, контент-аналіз та ін.) та емпіричні (спостереження, бесіда та ін.), що дало можливість проаналізувати теоретико-методичні аспекти вирішення порушеної проблеми, розробити та апробувати діагностичний інструментарій.

Результати дослідження. Нормативно задане визначення поняття: *«компетентність»* тлумачиться як «поєднання знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити діяльність у нових непередбачуваних умовах» [4, 10].

Нами реалізовано *концептуальну ідею практичної вмілості* І. Беха [1] у теоретико-методичному аспекті. Подано авторське визначення поняття «компетентність учня» задля *поглиблення розуміння нормативного*, що його подано в Основах стандарту Нової української школи [4].

Поняття «компетентність учня» розуміється як інтегроване особистісне новоутворення, динамічне за суттю, що характеризує *здатність*, що формується у процесі *мислєдіяльності учня як суб'єкта* практичної дії, *бути практично досвідченим*, виявляється через *практичну вмілість* застосовувати набуті знання задля вирішення навчальних та практичних задач

Запропонована дидактична модель метакомпетентності, опредмеченої відповідним змістом, сприяє визначенню рівня сформованості конкретної ключової компетентності учня з використанням відповідного діагностичного інструментарію.

Зазначимо, що ході контент-аналізу Концепції «Нова українська школа» виявлено *систему інваріантних ознак*, що характеризують еталонну модель компетентного учня. Вони слугували орієнтиром для обґрунтування змісту й структури поняття «компетентність учня», визначення відповідних критеріїв, показників та рівнів сформованості даної якості [3, 144–170].

Ціннісно-смісловий компонент пояснює ЧОМУ заради саморозвитку та самореалізації треба вміти ставити цілі та їх досягати у співпраці, цінуючи себе й інших, позитивно мислити. Акцентує на суб'єктності учня, бо зміщується акцент з викладання на учіння як самозміну.

Критерій ціннісно-смісловий виявляється через *показники*: вміти визначити *цілі* як особистісно й суспільно значимі; вміти *узгодити* власні цілі та інтереси з іншими задля досягнення успіху; вміти виявити своє *емоційно-ціннісне ставлення* до діяльності; вміти *втілити позитивну життєстверджувальну позицію* у стосунках з іншими.

Когнітивний компонент обґрунтовує ЧОМУ треба вчитися працювати з інформацією, самостійно здобувати фонові / додаткові знання як засіб становлення й реалізації індивідуальної траєкторії власного розвитку.

Критерій когнітивний виявляється через *показники*: вміти працювати з інформацією, виокремити *головне й другорядне*; вміти вибудувати зв'язки між групами знань на *міжпредметній основі*; вміти самостійно здобути фонові / додаткові знання для досягнення власних цілей; вміти *класифікувати, узагальнити й систематизувати* набуті знання.

Діяльнісний компонент тлумачить ЧОМУ має бути розуміння того, що саме наукове знання, привласнене в особистісному контексті, виступає узагальненим способом здійснення практичної дії: конструктивної, креативної, гнучкої, а головне – відповідальної.

Критерій діяльнісний виявляється через *показники*: вміти діяти *конструктивно* у непередбачуваних ситуаціях; вміти діяти *креативно*, генеруючи й реалізуючи нові ідеї; вміти діяти *гнучко* (інтелектуально, емоційно, поведінково); вміти діяти *відповідально*, виявляючи лідерські якості у співпраці з іншими.

Результативний компонент обґрунтовує ЧОМУ практична вмілість є виявом здатності особистості самостійно діяти з користю задля себе й інших, рефлексуючи щодо результатів інтелектуальної і творчої діяльності, прогножуючи індивідуальну траєкторію власного розвитку.

Критерій результативний виявляється через *показники*: *вміти вирішити* навчальні та практичні *задачі*; *вміти рефлексивно* оцінити результати навчання; *вміти самостійно* прийняти обґрунтовані *рішення*; *вміти прогнозувати* шляхи самореалізації засобами навчання.

Інтеграційний компонент виступає системним виявом сформованості компетентності учня – *здатності бути практично досвідченим*, що формується у процесі мислєдіяльності учня, *виявляється через його практичну вмільсть* застосовувати набуті знання задля вирішення навчальних та практичних задач.

Цей компонент / критерій уведений тому, що треба вирахувати загальну суму балів за всіма показниками, що вказує на рівень сформованість конкретної ключової компетентності, як-от: екологічної, громадянської та ін.

Рівні сформованості компетентності учня

Початковий (репродуктивний) рівень – навчально-пізнавальна діяльність учнів носить репродуктивний характер, здійснюється без опори на їх суб'єктний досвід. Домінувальними є репродуктивні операції. Спостерігається нейтрально-відчужене ставлення до навчання. Недостатньо сформована мотивація до учіння, пізнавальний інтерес. *Учень знає, але не вміє* застосовувати набуті знання на практиці. *Здатність до мислєдіяльності* не сформована, як і вміння співпрацювати з іншими, рефлексивно оцінювати результати навчання тощо. Практична досвідченість недостатньо сформована.

Достатній (конструктивний) рівень – навчально-пізнавальна діяльність здійснюється не завжди з опорою на суб'єктний досвід учнів. Домінувальними є продуктивні операції. *Учень вміє* застосовувати набуті знання на практиці для вирішення конкретних навчальних та практичних задач, *однак він не завжди може це робити* у нетипових ситуаціях, *бо не вистачає впевненості, навички*. Сформованість емоційно-ціннісного ставлення, мотивації залежить від елементів змісту навчального матеріалу та способів його засвоєння, що не завжди є особистісно значимими для учня. *Здатність до мислєдіяльності* частково сформована. *Учень намагається* співпрацювати з іншими, рефлексивно оцінювати результати навчання тощо. Практична досвідченість

достатньо сформована.

Високий (продуктивний) рівень – навчально-пізнавальна діяльність носить продуктивний характер. Домінуючими є навчальні й практико зорієнтовані ситуації, що вирішуються учнем з опорою на суб'єктний досвід. *Учень знає, вміє і може* застосовувати набуті знання на практиці, має *сформовані навички*. Він *впевнено* підходить до розв'язання *навчальних та практичних задач*, зокрема, *складних ситуацій, проблем*. Сформовано позитивне емоційно-ціннісне ставлення. Розвинуто пізнавальний інтерес. Здатність до *мислєдіяльності* сформована, як і вміння співпрацювати з іншими, рефлексивно оцінювати результати навчання тощо. Практична досвідченість добре сформована.

Творчий (креативний) рівень – навчально-пізнавальна діяльність носить креативний характер. Домінуючими є навчальні й практико зорієнтовані ситуації, що творчо вирішуються учнем з опорою на суб'єктний досвід. *Учень знає, вміє і може креативно* застосовувати набуті знання на практиці. Він *творчо* підходить до розв'язання навчальних та практичних задач, зокрема, вирішення *нетипових ситуацій, складних проблем*, бо сформовано здатність до *мислєдіяльності, позитивне емоційно-ціннісне ставлення* до навчання. Учень виявляє лідерські якості у співпраці з іншими, завжди рефлексивно оцінює результати навчання. Практична досвідченість дуже добре сформована.

Діагностичний інструментарій учителя [3, 144–170]: технологічна картка векторного аналізу сформованості компетентності учня подана у додатку 1. Орієнтована модель її заповнення на рис.1.

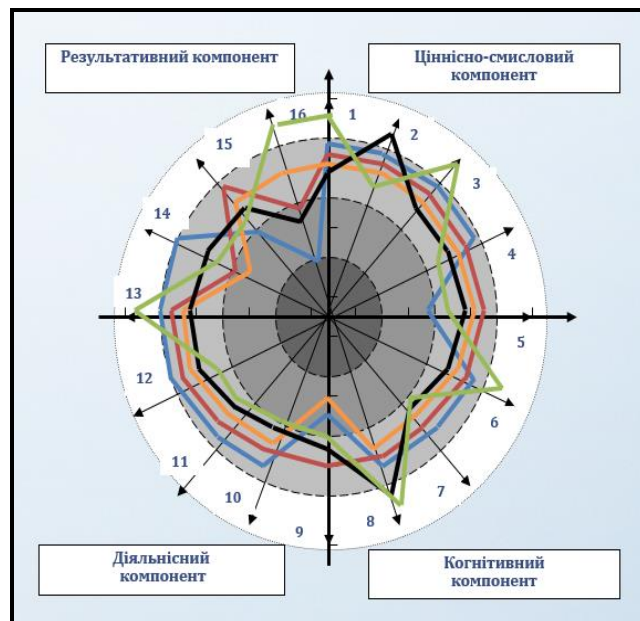

Рис. 1. Орієнтовна модель заповнення технологічної картки

Висновки. У процесі дослідження розроблено діагностичний інструментарій визначення рівня сформованості ключових компетентностей учня.

Використання дидактичної моделі передбачає опредмечення відповідним змістом визначених критеріїв, показників задля визначення рівня сформованості конкретної ключової компетентності.

Використання даного інструментарію сприятиме практичній організації навчального процесу на діагностичній основі.

Abstract. The article deals with content concept of “competence” and correspondent criteria, indicators, levels of development of this virtue; it proposes diagnostic tools that implement the conceptual idea of practical proficiency.

Key words: competence, practical proficiency, diagnostic tool.

ДЖЕРЕЛА

1. Бех І.Д. Діяльнісний та компетентнісний підходи: сутність та сфери застосування *Вибрані наукові праці. Виховання особистості*. Т. 2. Чернівці : Букрек, 2015. 554–562.

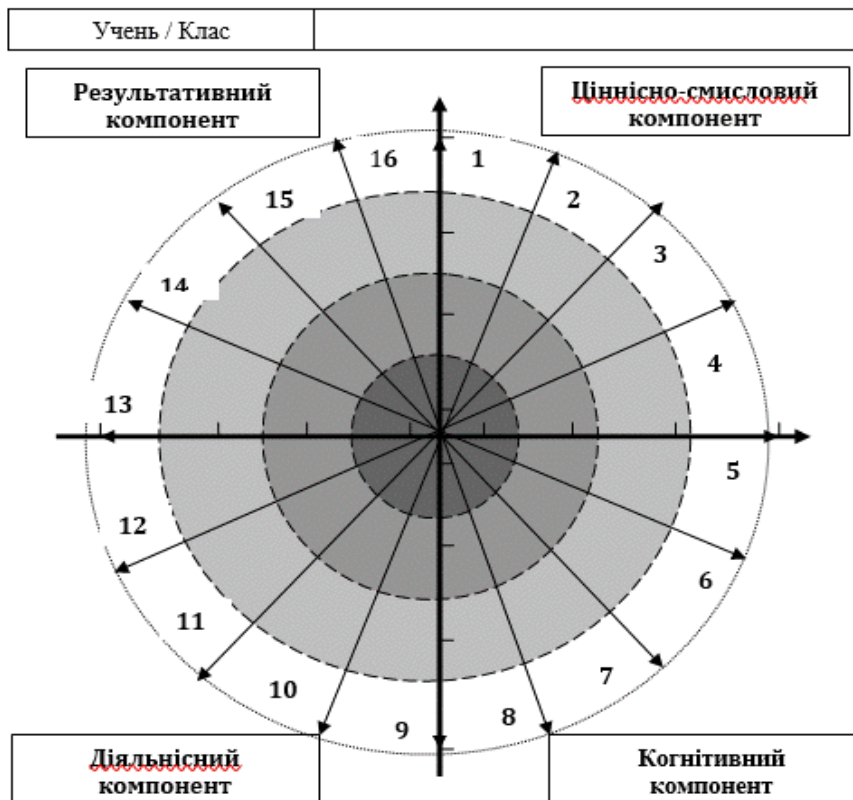
2. Державний стандарт початкової освіти (постанова Кабінету Міністрів України № 87 від 21.02.2018 р.) URL: <http://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novuj-derzhstandartpochatkovoyi-osvity-dokument/> (дата звернення: 25.03.2020).

3. Мариновська О.Я. Компетентісно зорієнтована освіта: теорія і практика. *Педагогічна інноватика & Менеджмент інновацій* : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2019. 144–170.

4. Нова українська школа: основи Стандарту освіти. Львів, 2016. 64 с.

5. Савченко О. Ключові компетентності – інноваційний результат шкільної освіти. *Рідна школа*. 2011. № 8–9. 4–9.

ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТКА
ВЕКТОРНОГО АНАЛІЗУ СФОРМОВАНOSTI
КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНЯ

Інтерпретація результатів

Бали	ПОКАЗНИКИ	Бали	РІВНІ
1	Не ефективно	до 24	Початковий (репродуктивний)
2	Частково ефективно	до 40	Достатній (конструктивний)
3	Ефективно	до 56	Високий (продуктивний)
4	Дуже ефективно, творчо	до 64	Творчий (креативний)

Дата	Аналітичний висновок	К-сть балів	Рівень

**КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ
СФОРМОВАНOSTI КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНЯ**
ЦІННІСНО-СМІСЛОВИЙ КОМПОНЕНТ

Вектор 1. Вміти визначити цілі як особистісно й суспільно значимі
Вектор 2. Вміти узгодити власні цілі та інтереси з іншими задля досягнення успіху

Вектор 3. Вміти виявляти своє емоційно-ціннісне ставлення до діяльності

Вектор 4. Вміти втілити позитивну життєствердувальну позицію у стосунках з іншими

КОГНІТИВНИЙ КОМПОНЕНТ

Вектор 5. Вміти працювати з інформацією, виокремити головне й другорядне

Вектор 6. Вміти вибудувати зв'язки між групами знань на міжпредметній основі

Вектор 7. Вміти самостійно здобути фонові / додаткові знання для досягнення власних цілей

Вектор 8. Вміти класифікувати, узагальнити й систематизувати набуті знання

ДІЯЛЬНІСНИЙ КОМПОНЕНТ

Вектор 9. Вміти діяти конструктивно у непередбачуваних ситуаціях

Вектор 10. Вміти діяти креативно, генеруючи й реалізуючи нові ідеї

Вектор 11. Вміти діяти гнучко (інтелектуально, емоційно, поведінково)

Вектор 12. Вміти діяти відповідально, виявляючи лідерські якості у співпраці з іншими

РЕЗУЛЬТАТИВНИЙ КОМПОНЕНТ

Вектор 13. Вміти вирішити навчальні та практичні задачі

Вектор 14. Вміти рефлексивно оцінити результати навчання

Вектор 15. Вміти самостійно прийняти обґрунтовані рішення

Вектор 16. Вміти прогнозувати шляхи самореалізації засобами навчання